

De Puzzel van het Verborgen Verleden

Ervaringen uit de pilot

Martijn Boosten (Beekbergen, 14 april 2016)

Cultuurhistorie in het bosbeheer

Probos en cultuurhistorie

- Wat willen we?
 - Enthousiasmeren en inspireren
 - Vergroten vakkennis en gebiedskennis
- Hoe?
 - Voorbeeldprojecten
 - Ontwikkelen praktische handvatten
 - Excursies, lezingen
 - Artikelen, boeken

Inzet vrijwilligers?

- Gebiedskennis verzamelen is:
 - Tijdrovend!
 - Vaak te kostbaar om uitsluitend door professionals te laten uitvoeren
- Steeds meer mensen geïnteresseerd in geschiedenis (van hun omgeving)
- Nog weinig ervaring met inzet vrijwilligers bij historisch onderzoek in bos en natuur
 - *Wat is een effectieve manier om vrijwilligers te werven?*
 - *Hoeveel tijd en energie kost de begeleiding?*
 - *Wat zijn drijfveren van vrijwilligers?*
 - *Hoe houd je vrijwilligers gemotiveerd?*
 - *Welke faciliteiten bied je?*
 - *Hoe zorg je voor een goede afstemming tussen de vrijwilligers onderling en houd je zicht op de voortgang?*
 - *Hoe kom je met een groep vrijwilligers tot een eindproduct dat toepasbaar is in het beheer?*

De puzzel van het verborgen verleden

- Pilot verzamelen gebiedskennis met vrijwilligers
- Doel:
 - Ontwikkelen 'methodiek'
 - Geschiedenis en erfgoed pilotgebied in beeld brengen
 - Ervaringen delen met beheerders

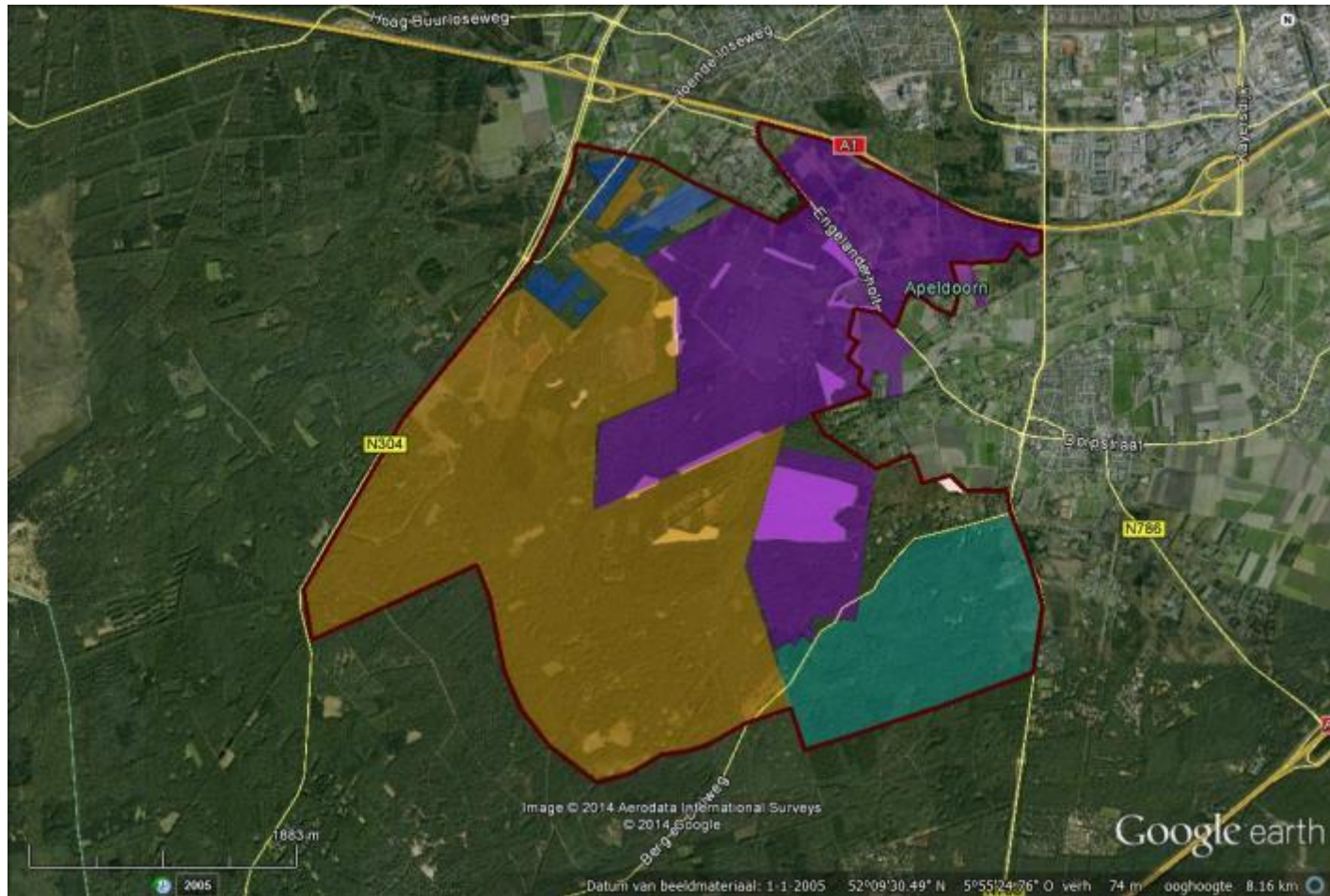
- I.s.m.:

- Met financiering van:

Stichting Fonds A.H. Martens van Sevenhoven

Het gebied

Het gebied

De puzzel van het verborgen verleden

- Gestart in juni 2014
- Oktober 2014: eerste bijeenkomst
- In totaal 25-35 vrijwilligers actief
- Activiteiten:
 - Archief- en literatuuronderzoek
 - Veldinventarisaties
 - Ervaringen en kennis delen
(nieuwsbrief, facebook, bijeenkomsten)
 - Rapportage
- Zomer 2015: afronden deelonderzoeken
- Najaar 2015: bundelen resultaten in rapport
- Winter/Voorjaar 2016: laatste redactieslag, layout en druk rapport

Werken met vrijwilligers

- Literatuurstudie & enquête
- ‘*De Vrijwilligersorganisatie*’ (Tonckens, 2008):
 1. Binnenhalen
 2. Begeleiden
 3. Belonen
 4. Behouden
 5. Beëindigen

Duik in historie Engelderholt

BEEKBERGEN - Ten zuiden van Apeldoorn tussen Beekbergen en Ugchelen ligt het Engelderholt, een bosgebied met een rijke en eeuwenoude geschiedenis. De beheerders van dit gebied (Staatsbosbeheer, het Geldersch Landschap en de Veluwe Bosgroepen) willen graag meer

Binnenhalen

- Oproepen via lokale/regionale organisaties: Erfgoedplatform Apeldoorn, AWA, IVN, Geldristen, Sint Thomas Gilde
- Oproepen in lokale/regionale media (krant, websites, radio)
- Oproepen in vakwereld (oud-medewerker GLK, deeltijdstudenten VHL)

Wie helpt er mee de geschiedenis van het Engelderholt te ontrafelen?

Apeldoorn - Ten zuiden van Apeldoorn tussen Beekbergen en Ugchelen ligt het Engelderholt, een bosgebied met een rijke en eeuwenoude geschiedenis. De beheerders van dit gebied (Staatsbosbeheer, het Geldersch Landschap en de Veluwe Bosgroepen) willen graag meer weten van de bosgeschiedenis en het erfgoed dat in het bos te vinden is.

Probos zoekt vrijwilligers die in de periode november 2014 tot en met mei 2015 een stukje van de bosgeschiedenis willen uitpluizen. Plan zoekt onder andere amateurhistorici, veldonderzoekers, archiefspuurluipers, WO2-deskundigen, liefhebbers van oude ansichtkaarten, prenten, tekeningen of historische kaarten, etc. Een vrijwilliger kan een onderwerp oppakken al naar gelang zijn eigen interesse, beschikbare tijd en ervaring. Voor meer informatie kan contact worden opgenomen met Martijn Boosten (martijn.boosten@probos.nl, tel. 0317-466562, www.probos.nl).

Het Engelderholt (Engelderholt) in de 17e eeuw op de kaart 'Geldria Ducatus et Zutania Comitatus' (Willem Janszoon Blaeu, 1633).

kan een onderwerp oppakken al naar gelang zijn eigen interesse, beschikbare tijd en ervaring. Voor meer informatie kan contact worden opgenomen met Martijn Boosten (martijn.boosten@probos.nl, tel. 0317-466562, www.probos.nl).

Arjan van de Kraats: "Ze scharen vrolijk door het hok, de Pork Best-vlees is bevalen. Dit vlees is namelijk droog. Wat is die slag om advies. Wij helpen u graag. Alvast smakelijk eten!"

Uitpluizers van bosgeschiedenis gezocht

APELDOORN - Ten zuiden van Apeldoorn - tussen Beekbergen en Ugchelen - ligt het Engelderholt, een bosgebied met een rijke en eeuwenoude geschiedenis. De beheerders van dit gebied (Staatsbosbeheer, het Geldersch Landschap en de Veluwe Bosgroepen) willen graag meer weten van de bosgeschiedenis en het erfgoed dat in het bos te vinden is.

Probos zoekt vrijwilligers die in de periode november 2014 tot en met mei 2015 een stukje van de bosgeschiedenis willen uitpluizen.

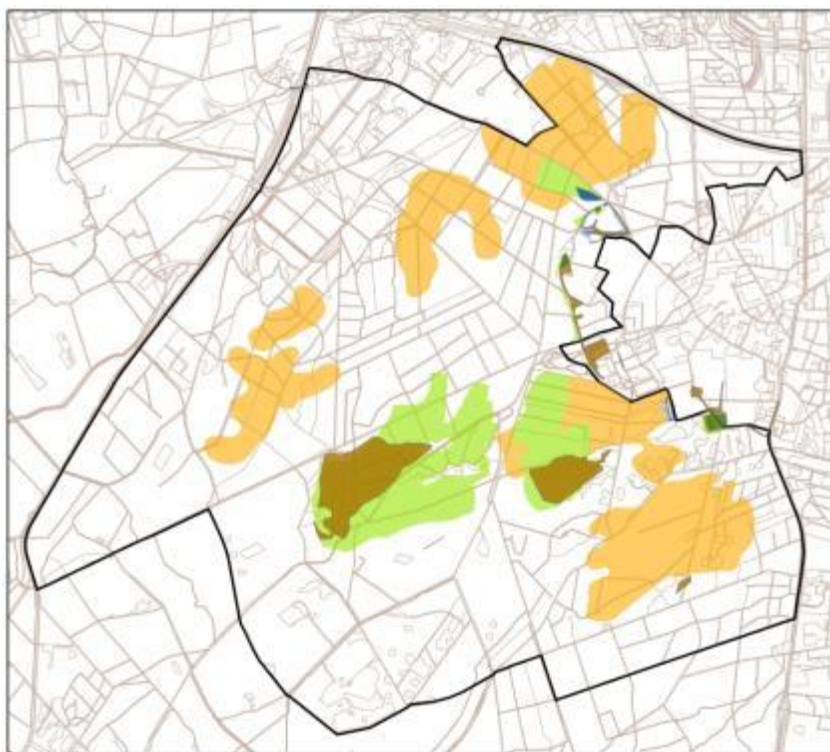
"We zoeken onder andere amateurhistorici, veldonderzoekers, archiefspuurluipers, WO2-deskundigen, liefhebbers van oude ansichtkaarten, prenten, tekeningen of historische kaarten etc. Een vrijwilliger kan een onderwerp oppakken al naar gelang zijn eigen interesse, beschikbare tijd en ervaring."

Voor meer informatie kan contact worden opgenomen met Martijn Boosten, e-mail martijn.boosten@probos.nl, telefoon 0317-466562, website www.probos.nl.

Het Engelderholt (Engelderholt) in de 17e eeuw op de kaart 'Geldria Ducatus et Zutania Comitatus' (Willem Janszoon Blaeu, 1633).

Bosontwikkeling a.h.v. historische kaarten

Legenda

Legenda

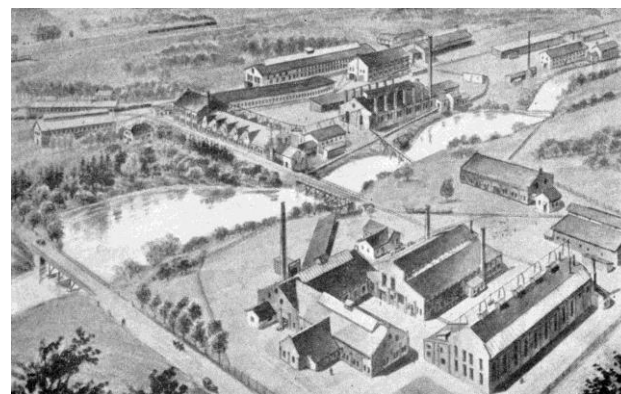
Bewoners van Bruggelen en Noorse huizen

Dr. Jan Ooster met zijn zus Henriette in 1937 (Foto Pieter Hamer)

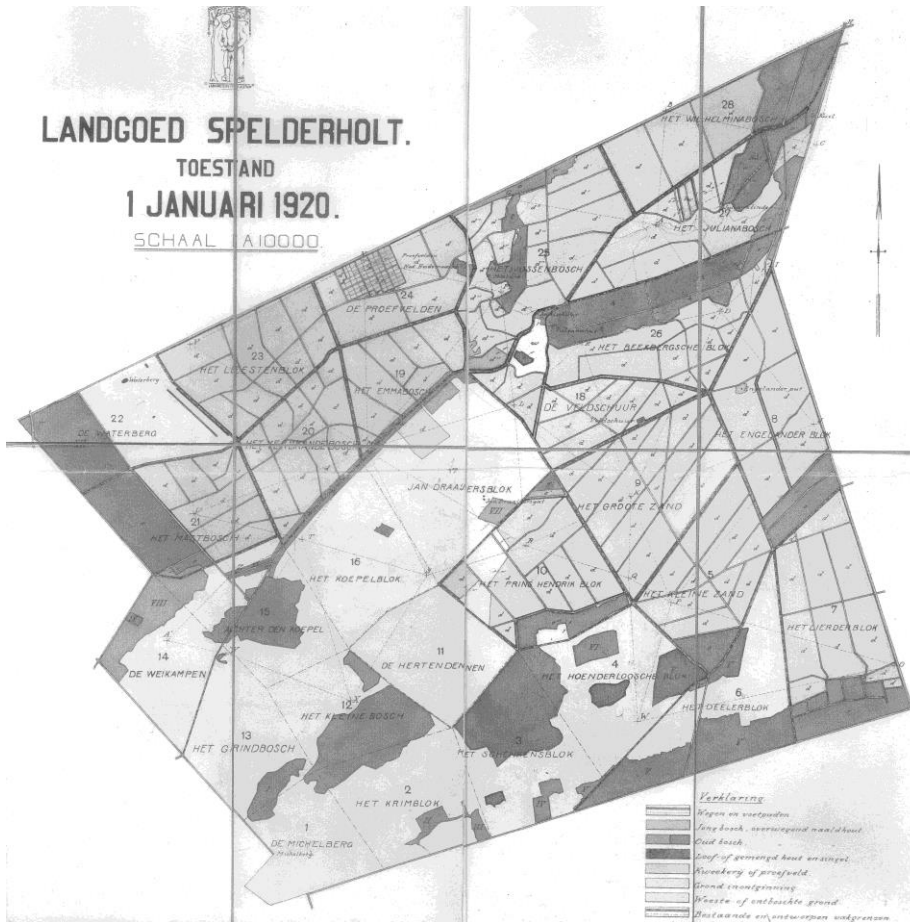

Engelanderholt 20 in 1910
(Foto archief Marijke van Mansfeld)

Strømmen Trævarefabrik
(bron: Akershusmuseet)

Spelderholt en het Leesten

(bron: Collectie Gelders Archief)

Eerste kippenhokken op Spelderholt in 1920
(Collectie CODA, GA-017547)

De oprichting van het Staatswildreservaat

door W.J. Schuitemaker, oud-directeur Fauna-beheer

foto's: D.A.C. van den Hoorn

Wetenschappelijk

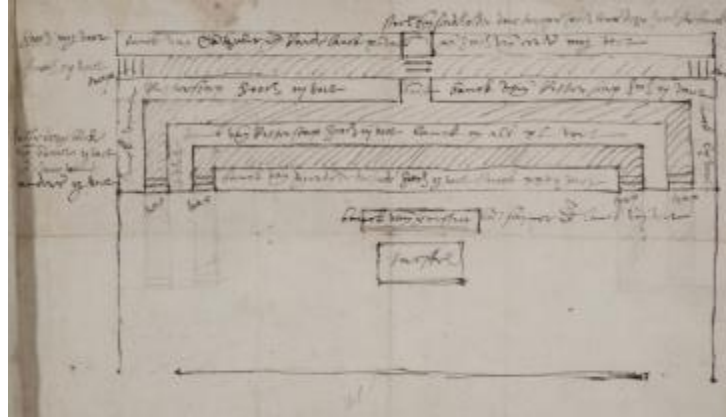
Archief

Dossier: 03A

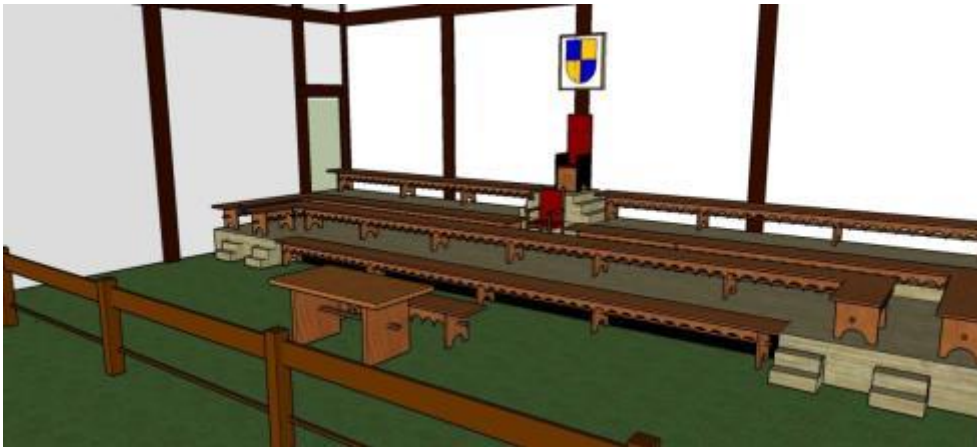
Naar aanleiding van een mij gestelde vraag eens te willen omschrijven wat de voorgeschiedenis is geweest van het ontstaan van het Rijkswildreservaat te Hoenderloo, geloof ik eerst een kort overzicht van de totstandkoming van de Jachtwetgeving 1954 te moeten geven.

Na 1945 was iedereen het er wel mee eens dat de Jachtwet 1923 niet meer voldeed. Niet alleen jagers en natuurbeschermers vonden de wet en de invoering daarvan onvoldoende, maar vooral de grondgebruikers waren door het gebrek aan een beleid ter voorkoming van wild- en vogelschade bijzonder kritisch ingesteld.

De Klaarbank

Plattegrond van de klaarbank uit 1563
(bron: Gelders Archief - 592-0001)

Watermolens en WOII

**Kaart Willem Leenen 1748 met links van de sprengenkoppen de vervallen bovenloop van de Oude Beek.
(bron www.geheugenvanapeldoorn.nl)**

**Locatie vliegveld Prins Bernhard ten noordwesten van Beekbergen
(luchtfoto 1950)**

Krantenarchieven en reisbeschrijvingen

De Notaris MULLER, te Apeldoorn, zal ten verzoeke van de Weduwe en Kinderen van den Heer D. BOKS, te Beekbergen, bij inzate en toelag publiek Verkoopen:

1°. Op **DONDERDAGEN 1 en 15 OCTOBER E. K.**, telkens voormiddags ten 11 ure, ten huize van A. ROUWENHORST, te Apeldoorn:

De onverdeelde Helft in DE ENGELANDER TIENDE, gaande uit Landerijen onder Beekbergen, in 10 Percelen en in Massa, eenige Aandeelen in HET UGCHELSCHES BOSCH en DE UGCHELER MARK onder Beekbergen, in 4 Percelen en in Massa, 2 zoogenaamde Vieren-deelen in DE NOORD-APELDOORNSCHE MARK te Apeldoorn, en onderscheiden Bouwlanden aldaar.

2°. Op **ZATURDAGEN 3 en 17 OCTOBER E. K.**, telkens voormiddags ten 11 ure, in DE LEEUW, te Beekbergen:

Eene BOUWPLAATS en onderscheidene Percelen BOUW- en WEI-LAND, AKKERMAALS- en DENNENBOSSCHEN, onder Beekbergen.

Alles breedter bij Biljetten omschreven, welke even als de opgaaft der opbrengst van voormelde Tiende over de laatste 20 jaren op franco aanvragen te bekomen zijn ten Kantore van voormelden Notaris.

(17916)

Algemeen Handelsblad
21-9-1863

De wandelende dominee
Jacobus Craandijk
(bron Wikipedia)

“Wij behoeven hier niet uit te stijgen. (...) Het voor de geschiedenis der Veluwe zoo belangrijke Engelandersholt, de oudste gerigtsplaats der gouw, reeds in 801 als een hoeve genoemd, is grootendeels verdwenen. Men vindt er nog slechts een bosch van hakhout, Bruggelen, het overblijfsel van het oude, groote bosch Braclog. (...) Alleen ter wille der herinneringen, er aan verbonden, zouden wij ons hier behoeven op te houden”
(Craandijk, 1888)

LANDGOED „SPELDERHOLT” TE BEEKBERGEN.

Onderhandeling met gemeente Apeldoorn over grondaankoop.

Tusschen het gemeentebestuur van Apeldoorn en den heer Teixeira de Mattos, eigenaar van het landgoed „Spelderholt” te Beekbergen, zijn onderhandelingen gevoerd over den verkoop van een gedeelte van het landgoed. De heer Teixeira is bereid pl.m. 225 ha aan de gemeente te verkoopen, onder voorwaarde, dat de weg van Beekbergen naar Hoenderloo, welke door het Spelderholt” loopt, wordt verhard. De gemeente wil dezen grond, welke te koop is voor f 60.000 laten beboschen als object van werkverschaffing.

Algemeen Handelsblad
2-3-1932

Binnenhalen

- Verzekeringen
 - Ongevallen en schade, aansprakelijkheid en rechtsbijstand
 - Meeste gemeenten kennen een vrijwilligersverzekering!
- Vastleggen afspraken in vrijwilligerscontract
 - Vergoedingen en faciliteiten
 - Intellectueel eigendom

Begeleiden en behouden

Vrijwilligerscoördinator of kernvrijwilliger

- Voortgang bewaken
- Communicatie tussen vrijwilligers en terreinbeheerders
- Praktische en inhoudelijke vragen:
 - *Welke deskundigen kan ik het beste raadplegen?*
 - *Wat zijn handige vindplaatsen van archiefstukken?*
 - *Hoe kan ik aan een bepaalde publicatie komen?*
 - *Is deze informatie waardevol of niet?*
 - *Ben ik op de goede weg?*

Begeleiden en behouden

Kennis en ervaringen delen

- 6-wekelijkse bijeenkomst
- Nieuwsbrief
- Facebook
- Veel mailverkeer!
- Documenten delen in de Cloud

Nieuwsbrief van De Puzzel van het Verborgene Verleden
Nummer 2, Februari/Maart 2015

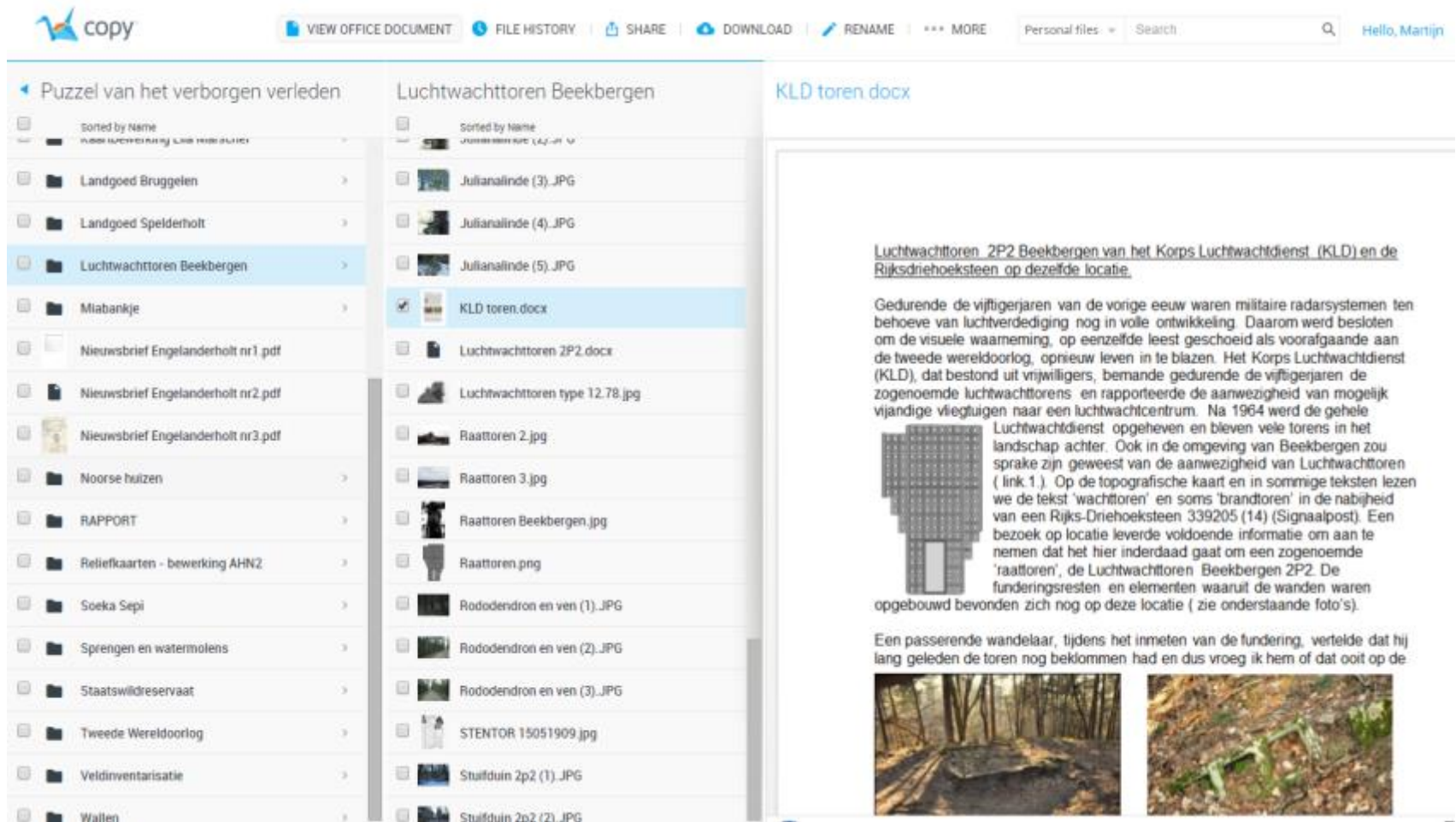
Inhoud

Voorwoord	2
De wonderre heuvelen onzer voorvaders	2
Veldwerk	3
Geschiedstelling	4
Biologische ongediertebestrijding	4
De voormalige bewoners van Bruggelen	5
Engelandshoofd 18	5
Het onderzoek naar de Noorse hulzen	6
Luchtwachttoren 2P2 Beekbergen van het Korps Luchtwachtdienst (KLD) en de Rijksdriehoeksteen	7
Ivianalinde	8
Julianalinde: een vervolg	8

Documenten delen in de cloud

- Dropbox: Na 3 maanden meer dan 2 GB aan info verzameld! (na 1 jaar: 7 GB)
- Alternatieven:
 - Google Drive (5 GB)
 - Apple iCloud (5 GB)
 - Microsoft Skydrive (7 GB)
 - Vembu (10 GB)
 - Copy (15 GB, **stopt per 1 mei 2016**)
- Niet iedereen wil/kan er mee werken

Documenten delen in de cloud

The screenshot shows a cloud storage interface with a top navigation bar containing options like 'VIEW OFFICE DOCUMENT', 'FILE HISTORY', 'SHARE', 'DOWNLOAD', 'RENAME', and 'MORE'. A search bar and user name 'Hello, Martijn' are also visible. The main area is divided into three panes: a left sidebar with a folder tree, a middle pane showing a file list for 'Luchtwachtoren Beekbergen', and a right pane displaying the content of the selected 'KLD toren.docx' document.

Luchtwachtoren Beekbergen

Sorted by Name

- Landgoed Bruggelen
- Landgoed Spelderholt
- Luchtwachtoren Beekbergen
- Miabankje
- Nieuwsbrief Engelderholt nr1.pdf
- Nieuwsbrief Engelderholt nr2.pdf
- Nieuwsbrief Engelderholt nr3.pdf
- Noorse huizen
- RAPPORT
- Reliefkaarten - bewerking AHN2
- Soeka Sepi
- Sprengen en watermolens
- Staatswildreservaat
- Tweede Wereldoorlog
- Veldinventarisatie
- Wallen

Sorted by Name

- Julianalinde (3).JPG
- Julianalinde (4).JPG
- Julianalinde (5).JPG
- KLD toren.docx**
- Luchtwachtoren 2P2.docx
- Luchtwachtoren type 12.78.jpg
- Raattoren 2.jpg
- Raattoren 3.jpg
- Raattoren Beekbergen.jpg
- Raattoren.png
- Rododendron en ven (1).JPG
- Rododendron en ven (2).JPG
- Rododendron en ven (3).JPG
- STENTOR 15051909.jpg
- Stuifduin 2p2 (1).JPG
- Stuifduin 2b2 (2).JPG

KLD toren.docx

Luchtwachtoren 2P2 Beekbergen van het Korps Luchtwachtdienst (KLD) en de Rijksdriehoeksteen op dezelfde locatie.

Gedurende de vijftigerjaren van de vorige eeuw waren militaire radarsystemen ten behoeve van luchtverdediging nog in volle ontwikkeling. Daarom werd besloten om de visuele waarneming, op eenzelfde leest geschoeid als voorafgaande aan de tweede wereldoorlog, opnieuw leven in te blazen. Het Korps Luchtwachtdienst (KLD), dat bestond uit vrijwilligers, bemande gedurende de vijftigerjaren de zogenoemde luchtwachtorens en rapporteerde de aanwezigheid van mogelijk vijandige vliegtuigen naar een luchtwachtcentrum. Na 1964 werd de gehele Luchtwachtdienst opgeheven en bleven vele torens in het landschap achter. Ook in de omgeving van Beekbergen zou sprake zijn geweest van de aanwezigheid van Luchtwachtorens (link 1). Op de topografische kaart en in sommige teksten lezen we de tekst 'wachttorens' en soms 'brandtorens' in de nabijheid van een Rijks-Driehoeksteen 339205 (14) (Signaalpost). Een bezoek op locatie leverde voldoende informatie om aan te nemen dat het hier inderdaad gaat om een zogenoemde 'raattoren', de Luchtwachtoren Beekbergen 2P2. De funderingsresten en elementen waaruit de wanden waren opgebouwd bevonden zich nog op deze locatie (zie onderstaande foto's).

Een passerende wandelaar, tijdens het inmeten van de fundering, vertelde dat hij lang geleden de toren nog beklommen had en dus vroeg ik hem of dat ooit op de

Veldinventarisatie

- Tekenpreventie
- Veldwerkvergunning
- Heldere instructie
- Papier of smartphones/tablets?

Ondersteuning door professionals

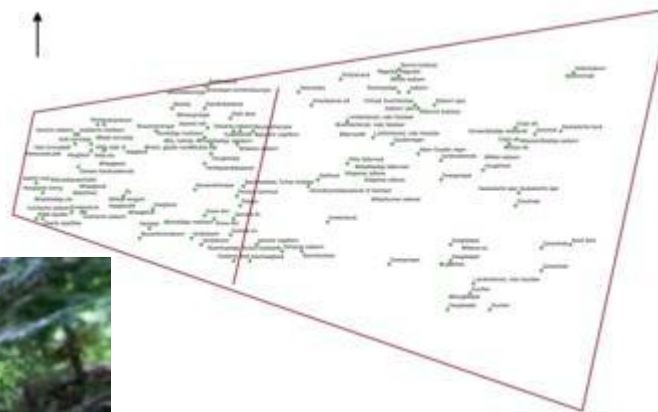
Manna-es
(Foto Marijke van Mansfeld)

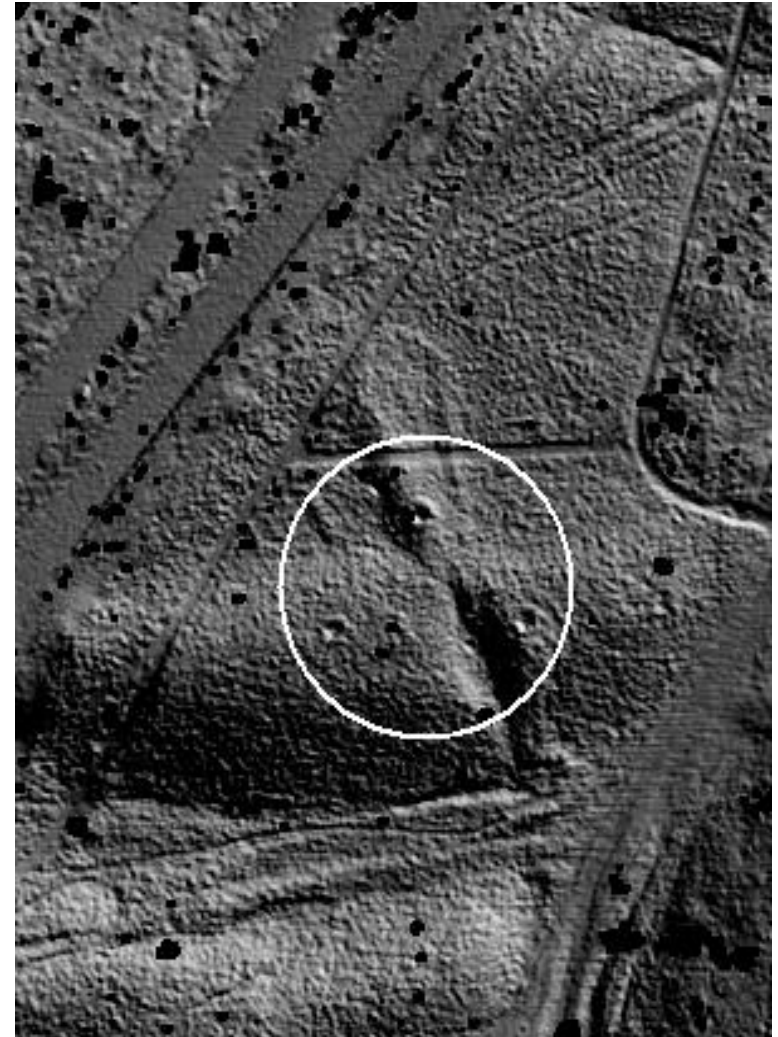
Japanse Zelkova
(Foto Marijke van Mansfeld)

Augurkenmagnolia
(foto Erik Roozen)

AHN

INVENTARISATIE CULTUURHISTORISCHE ELEMENTEN

Naam opnemer	Chris Nieuwenhuize namens AWA		
Datum	17-01-2015		
Element nr. op kaart	BBB-028 Samen met BBB-025.	Foto nr(s)	BBB-028 1 tm 2
GPS-coördinaten	190.150,464.140 Onderdeel van tracé: 190.150,464.140/ 190.300,464.200; 25 meter breed.		
Soort element (hoofdtype)	09 Wegen en paden		
Soort element (subtype)	01 Karrenspoor, sporenbundel		

BESCHRIJVING

Sporenbundel in (ver-grast) heideveld, pal langs de weg; Diepe sporen. Zichtbaar in reliëf en in de begroeiing. Het gaat om een deel van een sporenbundel van ruim 150 meter lang en ca. 25 meter breed.

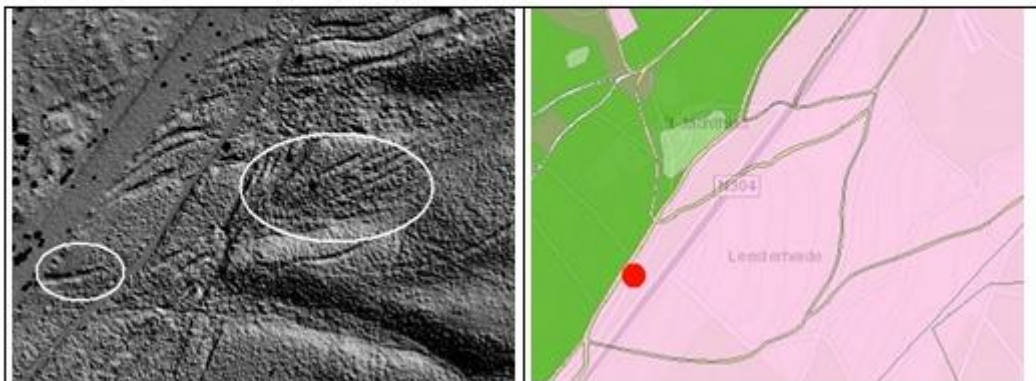
Huidige toestand

De sporen zijn duidelijk zichtbaar in het terrein, mede door de begroeiing. Het heideveld van Het Leesten toont hier veel vergelijkbare sporen.

Overige opmerkingen:

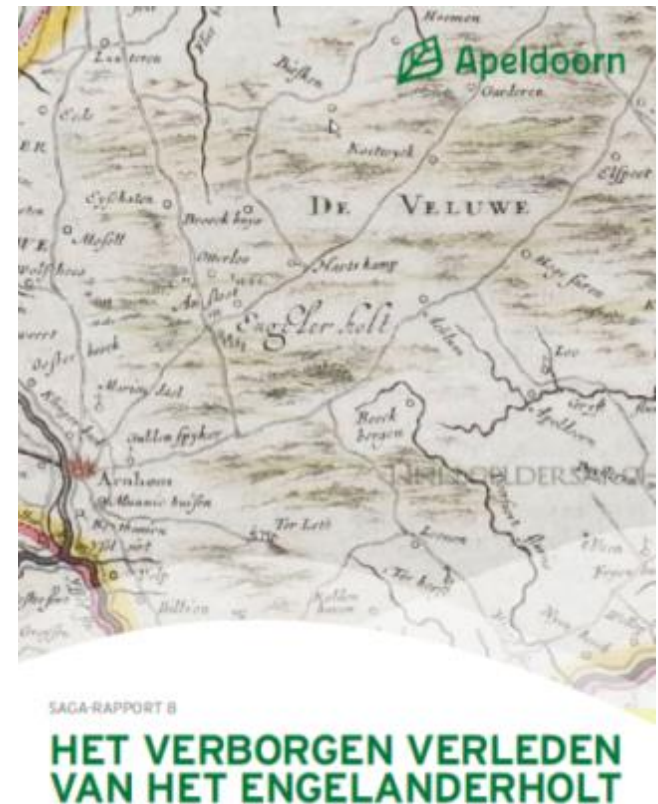
De sporen zijn zichtbaar op het AHN2. Ze staan niet op de kadastrale kaart 1832 en ook niet op de luchtfoto uit 1950 waar de niets noordelijker gelegen sporen wel op staan. Mogelijk zijn de sporen ouder dan de 19^e eeuw.

De sporen maken deel uit van een groot aantal sporen die “oversteken” vanaf het Ugchelse bos in het westen naar het smeltwaterdal van het Leesten dat nu nog steeds het pad vormt naar Ugchelen in het noorden.

Rapportage resultaten

- Samenvoegen werk diverse onderzoekers vergt veel afstemming en redactiewerk
- Maak in een vroeg stadium afspraken over wijze van rapporteren, deadlines etc.
- Maak een uitgebreide schrijfinstructie

Belonen

- Vergoeding voor daadwerkelijk gemaakte kosten
- Vaste vergoeding: max €4,50 /uur
(met max van €150,-/maand en €1500,-/jaar)
- Beloning in natura
 - Windjacks, boekjes
 - Toegang tot archieven, een veldwerkvergunning, AHN-bestanden
 - Professioneel vormgegeven en gedrukt rapport
 - Voldoende aandacht en begeleiding

Wat heeft het opgeleverd?

- Ervaringen voor toekomstige projecten
- Rijk gevulde database met archiefmateriaal en inventarisatieresultaten (7 GB)
- 250 ha terrein geïnventariseerd:
116 cultuurhistorische relictten
- Rijk rapport met uiteenlopende info over gebied
- Meer betrokkenheid bij gebied
- Veel enthousiasme bij alle betrokkenen!

Wat heeft het opgeleverd?

Algemeen: nuttige/leuke tijdsbesteding, nieuwe sociale contacten, ervaring met veldwerk, literatuurstudie en archiefonderzoek, meer kennis over Engelandersholt

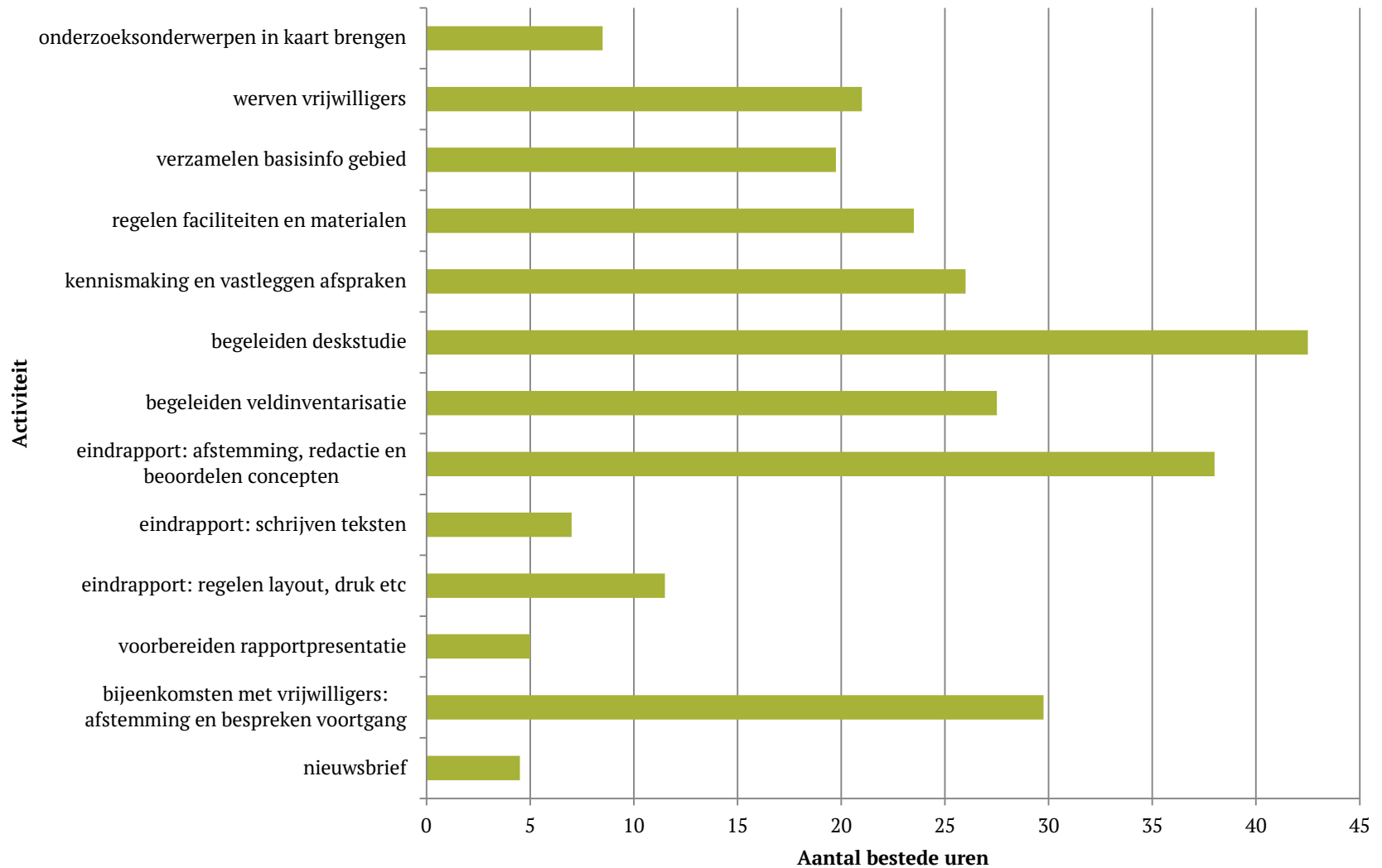
“Een langgekoesterde wens om de bewonersgeschiedenis van Bruggelen een keer goed uit te zoeken kreeg door dit project een stevige duw.”

“Ben lid geworden van de Archeologische Werkgroep Apeldoorn en ben opnieuw bezig mijn kennis te vergroten door deelname aan veldonderzoek in Loenen en Voorst.”

“Ervaring in veldwerk als bioloog had ik in ruime mate, met archeologen op stap gaf een extra dimensie!”

“Heerlijk buiten in de natuur aan het werk in gebieden waar je vaak normaal niet mag komen”

Wat kost het?

Lessen

- Zorg voor een afgebakend project met heldere deadlines
- Laat regelmatig je neus zien: vrijwilligers willen graag zien voor wie ze werken!
- Er zijn uiteenlopende vormen van belonen
- Denk goed na over wijze van rapporteren en maak vooraf duidelijke afspraken
- Inzet van vrijwilligers levert veel op, maar vergt ook een serieuze tijdsinvestering van de beide partijen

Vragen?

Inzet van vrijwilligers bij historisch onderzoek in bos en natuur

Ervaringen uit het project 'De puzzel van het verborgen verleden' en aanbevelingen voor de praktijk

Martijn Boosten

Wageningen, december 2011

Rapport digitaal beschikbaar op www.probos.nl